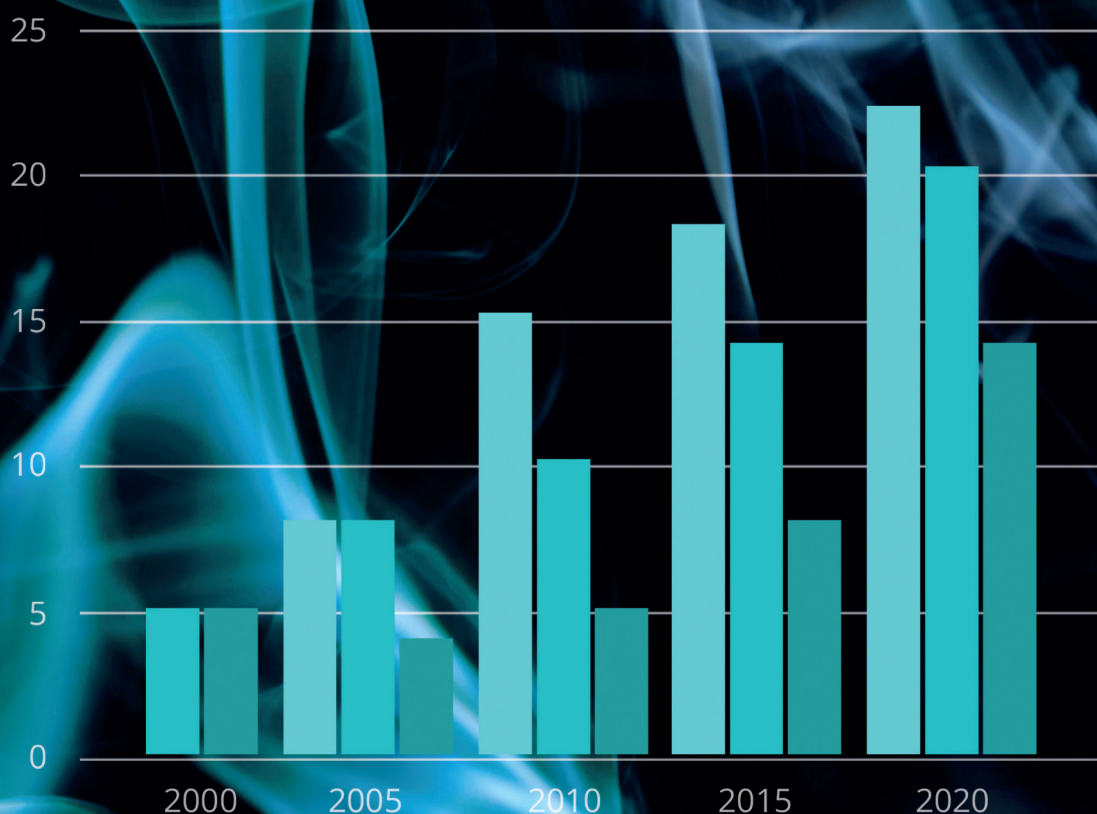

I.

FINANČNÁ ZRELOSŤ V PRAXI

Prípadové štúdie a pracovné listy
pre školy alebo rodičov
na podporu finančnej gramotnosti

Veronika Kalátová

OBSAH

Myšlienky Radovana Vávru	4
RODINNÝ ROZPOČET	7
Nákladové položky rodinného rozpočtu	8
Práca s rodinným rozpočtom	8
Kde a ako ušetriť	9
Ako efektívne hospodáriť	9
Realita príjmu	11
Vreckové ako nástroj vzdelávania	11
VÝDAVKY ZA ELEKTRINU	15
Aká je spotreba elektriny domácnosti?	16
Aká je spotreba žiaroviek?	16
Aká je spotreba elektriny spotrebičov?	17
Pohotovostný režim spotrebičov?	17
VÝDAVKY ZA VODU	23
Aká je spotreba vody v domácnostiach	24
Akými činnosťami ušetriť na spotrebe vody	25
INFLÁCIA	31
Čo je to inflácia a prečo ju každý vníma inak?	32
Vývoj inflácie a jej vplyv na úspory	33
Ako ochrániť kapitál pred infláciou	34
FINANČNÁ ANALÝZA POTRIEB	37
Maslowova pyramída ľudských potrieb	38
Analýza finančných potrieb	39
Aký produkt rieši jednotlivé potreby?	40
FINANČNÝ PLÁN	43
Čo si predstaviť pod finančným plánom	44
Finančný plán na konkrétnu vec	44
Finančný plán na študijný pobyt	45
Príprava kapitálu na študijný pobyt	46
RODINNÁ REZERVA	50
Čo je rodinná rezerva a na čo slúži?	51
Test stability rodinnej rezervy	51
Ako tvoriť rodinnú rezervu?	52
Prečo mať rodinnú rezervu na účte v banke?	53

CENA TOVAROV/SLUŽIEB	55
Základné kalkulácie ceny tovarov	56
Príprava cenovky tovaru	57
Marketingové techniky	58
Rozdiel medzi hodnotou a cenou tovarov	58
Realita youtubera	59
BEŽNÝ ÚČET	64
Poznať účet, primárne sadzobník banky, sa oplatí	65
Detský/študentský účet v mínuse	68
Obálková metóda dnes formou viacerých účtov	68
PLATOBNÁ KARTA A PLATENIE MOBILOM	72
Elektronické peniaze	73
Koľko typov platobných kariet existuje?	73
Bezpečnostné prvky platobných kariet	74
Poplatková politika platobných kariet	75
ROLA FINANČNÝCH PORADCOV	78
Roly finančného poradcu	79
Kritický prístup pri jednaní s poradcami	79
Ako predchádzať prípadnej manipulácii	80
Kde si poradcu preveriť?	81
Čo je potrebné vedieť pred podpisom zmluvy	81
POISTENIE ZODPOVEDNOSTI	85
Základy poistných pojmov	86
Základné rozdelenie poistných produktov	87
Poistenie zodpovednosti v praxi	88
POISTENIE MAJETKU	91
Poistenie majetku v praxi	92
Poistenie domácnosti a domu	93
Riziká podpoisteného majetku	94
POISTENIE OSÔB	97
Poistné riziká podľa prioritných potrieb	98
ZÁVER	103
Zoznam použitej literatúry a ďalších prameňov	104
Tematický register	105
Info o autorke	106

Myšlienky Radovana Vávru

Pokiaľ sa chcete v Česku stať vodičom taxíka, máte na to ideálne podmienky. Dopravná výchova sa rieši už v škôlke, deti chodia na dopravné ihrisko a formou jednoduchej hry sa učia zvládať riziko, ktoré pohyb v dopravnom priestore prináša. Situácia je potom dobrá aj na základných školách, na ktorých dopravná výchova pokračuje. Po dovŕšení plnoletosti si u nás môže každý bez problémov urobiť vodičák. Existuje obrovské množstvo autoškôl, ktoré sa každému formou výučby prispôsobia. Chcete vodičák iba na automat? Bez problému. Chcete kurz zvládnuť veľmi rýchlo? Bez problému. Už vodičák máte a chcete sa v jazde zdokonaľiť? Bez problému, sme vám k službám. Štát na bezpečnosť cestnej premávky dokonca zriadil organizáciu s vlastným rozpočtom, ktorá pripravuje rôzne detailné stratégie. Štát tiež v tejto oblasti vykonáva dozor, v rámci ktorého rizikové správanie postihuje finančne, ale napríklad aj zákazom činnosti.

Lenže čo robiť, ak sa chcete stať finančne nezávislým? Ako vám štát pomáha v tejto oblasti? Jednoslovná odpoveď je: NIJAKO! Finančná nezávislosť je u nás stále neznámym pojmom a je zahalená hmlou predsudkov, výmyslov a vyložených nezmyslov. Asi najhoršia je predstava, že „bohatstvo a finančná sloboda nie sú pre mňa, tam sa ja nikdy nedostanem a týka sa to iba úzkej skupiny vyvolených.“ Toto je úplný nezmysel a prvou úlohou každého je túto toxickú predstavu opustiť. Počuli ste snáď niekoho niekedy hovoriť, že vodičák nie je pre mňa? Že vodičák je len pre bohatých a mňa sa šoférovanie auta netýka?

Množstvo aktivít je selektívnych. Špičkovým športovcom, umelcom, odborníkom sa stane mizivé percento populácie. Na dosiahnutie takého cieľa sú, okrem disciplíny a znalostí, nutné aj vrodené predpoklady. Talent, somatotyp, inteligencia. Všetko toto dedíme po predkoch a nič s tým v zásade neurobíme. Nič z toho však na dosiahnutie finančnej slobody nie je potrebné. Finančná sloboda je automatickým zaručeným výsledkom niekoľkých kľúčových rozhodnutí. Čím skôr ich urobíte, tým skôr sa finančne slobodnými stanete.

Finančná sloboda je stav, keď máte dostatočný pasívny príjem na to, aby ste mohli žiť spôsobom, ktorý si sami zvolíte. Môžete, samozrejme ďalej pracovať alebo stráviť život na cestách. Môžete sa pokojne venovať práci pre spoločnosť, ktorá by vás síce sama o sebe neuživila, ale poskytuje vám uspokojenie a vďaka svojej finančnej slobode si ju môžete dovoliť. Stručne povedané, až finančne slobodný človek je skutočným majiteľom svojho vlastného života!

K finančnej slobode sa dokáže každý človek v našej časti sveta preinvestovať. Nechcem tu uvádzať modelové príklady, koľko mesačne potrebujete odkladať, aby ste vo veku X mali majetok Y. To si môžete naťukať do kalkulačky sami a urobte to. Uvidíte, akým zázrakom je investičné zhodnotenie v dlhom horizonte. Poradím vám však toto:

1. Začnite hneď, nečakajte „až po“ maturite, vysokej škole, po uzavretí manželstva... Nie! Začnite hneď.
2. Dávajte si ciele, ktorých dosiahnutie neobsahuje neprimerané riziko. Na dosiahnutie finančnej slobody potrebujete iba pravidelnosť, čas a primeraný výnos.
3. Berte do úvahy poplatky a hľadajte medzi rovnakými produktmi ten najlacnejší. Zarábať potrebujete vy, a nie investičná spoločnosť.
4. Nikdy neprestávajte! Udržte si investičnú disciplínu aj ako finančne nezávislí.

Zvládnete to a budete žiť plný, úžasný život. Veľa šťastia vám praje váš Radovan Vávra. 😊

PREČO FINANČNÁ ZRELOSŤ V PRAXI?

Projekt Finančná zrelosť pomáha zvýšiť si nielen **základy finančnej gramotnosti**, ale aj pochopiť princípy finančných produktov z pohľadu najčastejších chýb, ktoré klienti robia, a **učiť sa kritickému mysleniu** pri predložených ponukách od finančných poradcov alebo bankárov a sebaobrane proti manipulácii.

Projekt Finančná zrelosť pomáha **myslieť a správať sa nielen ekonomicky, ale aj ekologicky**. Sme v dobe, v ktorej je nutné vnímať udržateľnosť ako súčasť nášho života. Nielen deti a mládež by mali cieľiť v rámci svojho osobného rozvoja na tieto oblasti:

- ▶ **starostlivosť o Zem** – nielen z pohľadu ekológie, spoločnosti, histórie, fyzikálnych zákonov a chémie,
- ▶ **starostlivosť o telo** – ako správne jesť, piť, umývať sa, spať, športovať, pracovať, ale patria sem aj vzťahy a pod.,
- ▶ **starostlivosť o peniaze** – ako šikovne hospodáriť, mať správne finančné návyky, vedomosti a schopnosti,
- ▶ **rozvoj kritického myslenia** – o čitateľskej gramotnosti (čítanie s porozumením), o kybernetike, sociálnych sieťach, marketingu, ako hľadať „pravdivé“ informácie, ako ich preverovať a ako byť pozorný v mnohých smeroch.

Finančná zrelosť v praxi sú prípadové štúdiá použiteľné nielen v školstve ZŠ/SOU/SSŠ/VOŠ/VŠ, ale aj v rodinách tak, aby mladá generácia bola lepšie pripravená plávať vo vodách finančného sveta. Aby **vedela rozlišovať medzi túžbou a potrebou alebo cenou a hodnotou** a aby sa naučila hľadať, premýšľať, kriticky hodnotiť predtým, než bude konať.

Mládež sa naučí orientovať vo svete financií, zodpovedne rozhodovať, prehĺbi si znalosti odborných pojmov, bude vedieť porovnávať návrhy finančných produktov, analyzovať riziká a predchádzať prípadnej manipulácii. **Cieľom je prebudiť zvedavosť a záujem o ďalší finančný rozvoj, vzdelávanie**, aby mládež dospela k svojej vlastnej finančnej spokojnosti!

Svet nie je gombička a šťastie obvykle praje pripraveným. Verím, že **každý krôčik osvety PREČO, ČO A AKO S PENIAZMI... nám pomôže udržať si životnú úroveň** a spokojnosť pri nečakaných životných situáciách – či už ide o naše zdravie, stratu zamestnania, dôchodkový vek alebo škodu na majetku. Projekt Finančná zrelosť v praxi je zastrešený knihou **Finanční zralost – klíč k finanční spokojnosti**, ktorá poskytuje viac detailov a doplňujúce informácie na pochopenie problematiky. Na ucelené vzdelávanie je vhodné pracovať s oboma dielami Finančná zrelosť v praxi.

Ako sa v knihe orientovať?

Každá kapitola sa začína príbehom zo života, na ktorom je prípadová štúdiá postavená. Po anotácii a opise cieľa konkrétnej témy sa mentor (učiteľ, rodič, sociálny pracovník) a vzdelávaný (žiak/štvudent) môžu pustiť do práce na prípadovej štúdií. Zadanie je opísané tak, aby aj neodborník v danej problematike zvládol mládež previesť tematickou oblasťou. Všetky pojmy, slovné zvraty sú detailne opísané. Ak sa v knihe odkazuje na webové stránky, adresy, je možné naskenovať ich cez QR kódy. Nájdete aj výsledky – odpovede na otázky, ku ktorým majú vzdelávaní dospieť v rámci zadanej úlohy. Zhrnutie informácií je možné preveriť pripraveným krátkym kvízom. Na konci každej kapitoly sú pripravené pracovné listy na tlač pre výučbu či výchovu.

Zaradenie do výučby

Pre ročníky od 4. triedy a vyššie ZŠ až po SOU, SŠ, VOŠ, VŠ podľa náročnosti témy. Rozsah zadania pre mládež je možné prispôsobiť veku cieľovej skupiny a jej doterajším znalostiam finančnej gramotnosti. Výučbu je možné využiť v širších súvislostiach a v prierezových témach – v ekonomike, matematike, IT, občianskej, cudzích jazykoch, sociológii, psychológii, geografii, ekológii, práve, vo filozofii, v etike, environmentálnej výchove, osobnostnej a sociálnej výchove, vo fyzike, v chémii a i.

Rozdelenie úloh podľa úrovni

Svetlotyrkysový kľúč je zadanie pre ZŠ – mentor rozhoduje podľa úrovne mládeže, v akom rozsahu úlohu zadá.

Tmavotyrkysový kľúč je zadanie pre SOU/ŠŠ/VOŠ/VŠ – mentor rozhoduje podľa úrovne mládeže, v akom rozsahu úlohu zadá.

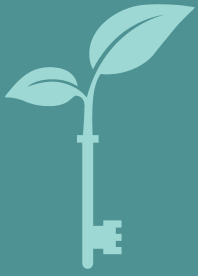
Oba farebné varianty je možné použiť pre všetkých, ktorí sa v danej oblasti rozvíjajú. Pre staršiu mládež je možné úlohu prejsť rýchlejšie, aby sa zjednotili vedomosti o danej oblasti.

Pojmy na účely tejto zbierky:

MENTOR = lektor, učiteľ, pedagóg, rodič, sociálny pracovník

ŠTUDENT = žiak, učeň, študent, vzdelávaný

POZNÁMKA: Kniha je prekladom českej verzie s adaptáciou na slovenský finančný trh. Oblasti, ktoré nebolo možné vyhľadať zo slovenských zdrojov, napríklad minimálna dôstojná mzda na Slovensku a pod., sa vzťahujú na realie Českej republiky.

RODINNÝ ROZPOČET

Syn príde zo školy a hlási: „Mami, zase sa mi stratilo to gumovacie pero a nemôžem nájsť pravítko. Musíme to dnes ísť kúpiť!“ Mama sa zamyslí a odpovie pokojným hlasom: „Musíme? Myslíš tým, že si to musíš ísť kúpiť, však? **Jasne sme si povedali, že školské potreby idú z tvojho rozpočtu spolu s kultúrou a sladkosťami.**“ Syn sa začne vykrúcať, a potom sa prizná: „**Keď ja vreckové už nemám, už som všetko minul.**“ Prekvapená mama zdvihne obočie, pozrie sa na syna a konštatuje: „Ale veď je len 10. deň v mesiaci, čo budeš robiť do konca mesiaca?“

Anotácia

Veľa rodičov často s deťmi rieši ich schodkový rozpočet a zisťujú, že deti nevychádzajú dobre so svojím vreckovým. Prístupy rodičov sa vo finančnej výchove detí dosť líšia a niektorí ani nevedia, ako na to. Okrem toho je štatisticky dokázané, že správne finančné návyky a zodpovednosť sa deti učia práve napodobňovaním svojich rodičov. Rola školy je primárne učiť pojmy, zákony a dané pravidlá hry v tejto oblasti. Finančný rozvoj detí a mládeže v školstve je, žiaľ, časovo limitovaný, a preto je dôležité využívať aktuálne projekty na podporu finančnej gramotnosti. Ako podporiť finančné vedomosti o rodinnom rozpočte? **Ako sa naučiť pracovať s príjmami a výdavkami, aby rodinný rozpočet bol prebytkový?** Aké nákladové položky v rámci domáceho účtovníctva môžeme či nemôžeme ovplyvniť? Ako pomôcť deťom získať skúsenosti, ktoré ich naučia vychádzať lepšie so svojím vreckovým, aby následne bez problémov zvládali efektívne hospodáriť od svojho prvého príjmu?

Cieľ prípadovej štúdie

Cieľom prípadovej štúdie na úrovni Štandardu finančnej gramotnosti a vzdelávacích odborov je nahliadnuť pod pokrievku rodinného rozpočtu. Pochopiť základné pojmy ekonomických obrátov (typy výdavkov/príjmov) a princíp, ako efektívne hospodáriť so svojím príjmom (domáce účtovníctvo, kde a ako ušetriť). Žijeme v digitálnom svete a už nehospodárime formou hrnčekov ani obálkovou metódou. Rodičia neplatia svoje rodinné výdavky šekmi, ale bankovými príkazmi. Deti teda nemajú možnosť pozorovať finančné návyky svojich rodičov a je potrebné viac otvorene diskutovať, vysvetľovať a pomáhať tak pochopiť kolobeh peňazí v domácnosti. Cvičenia v tejto štúdii poskytnú podnety, ako spoločne, prípadne aj s rodičmi, vyskúšať hospodárenie v praxi.

Scenár výučbovej štúdie – projekt pre študentov

Základné otázky na riešenie štúdie:

- ▶ Aké typy nákladových položiek v rodinnom rozpočte nájdeme?
- ▶ V akej výške sa pohybujú základné nákladové položky rodiny?
- ▶ Čo je to schodkový a prebytkový rozpočet?
- ▶ Aký je rozdiel medzi aktívnym a pasívnym príjmom?
- ▶ Aké výdavky v rodine je možné znižovať, ako ušetriť, a pritom žiť stále spokojne?

Nákladové položky rodinného rozpočtu

V úvode do problematiky rodinného rozpočtu je vhodné študentov dopredu pripraviť na hodinu, na ktorej sa rodinný rozpočet bude preberať do detailov. Požiadajte študentov, aby sa doma informovali, ako vyzerá ich rodinný rozpočet z pohľadu bývania. Študenti by mali získať **informácie o základných nákladových položkách, ktoré sa viažu na bývanie**. Nie je dôležité priamo informovať o konkrétnych sumách, detaily môžu zostať v rodinnom kruhu, ale je prospešné, aby mala mládež predstavu, **čo sa môže pod týmito výdavkami skrývať**. Zadaťte úlohu včas, aby študenti mali možnosť výdavky s rodičmi prebrať. Výučbová hodina sa začne práve diskusiou na tému náklady spojené s bývaním:

- ▶ Na bývanie sa viažu tieto nákladové položky – nájom, hypotéka, elektrina, plyn, voda, kúrenie, internet, pevná telefónna linka, poistenie domácnosti, poistenie rodinného domu, daň z nehnuteľnosti, poplatok za TV a rozhlas a i.

Práca s rodinným rozpočtom

Študentom sa predložia tabuľky, ktoré obsahujú základný rodinný rozpočet dvoch rodín, ktoré nájdete v pracovnom liste na konci kapitoly.

Práca s tabuľkou:

- ▶ Sčítajú rodinné príjmy a výdavky.
- ▶ Diskusia, aké máme typy príjmov, informácie je možné vyhľadať na internete:
 - **Aktívny príjem** = výmena svojho odpracovaného času za peniaze
 - plat (štátny sektor)/mzda (súkromná spoločnosť)/príjem z podnikania.
 - **Pasívny príjem** = príjem bez vlastného úsilia
 - príjem z prenájmu nehnuteľnosti, zisky z investícií/kapitálového majetku, dividendy, úroky z dlhopisov a iných pôžičiek (P2P = peer to peer/ludia požičiavajú ľuďom alebo P2B peer to business/ludia požičiavajú podnikom), príjmy z podnikania na internete, z reklamy na blogu, licencie alebo patenty, podielnik v spoločnosti, soc. dávky a i.
- ▶ Čo znamená prebytok a schodok? Informácie je možné vyhľadávať na internete:
 - **Prebytok** = rozpočet za sledované obdobie je v pluse, teda výdavky sú nižšie ako príjem.
 - **Schodok alebo tiež deficit** = rozpočet za sledované obdobie sa dostane do mínusu, teda výdavky sú vyššie ako príjmy.

Rodinný rozpočet Novákových		Rodinný rozpočet Sedláčkových	
Aktívny príjem – plat	2 525	Aktívny príjem – plat	2 100
Pasívny príjem – prenájom	210	Pasívny príjem – prenájom	0
Príjmy celkom	2 735	Príjmy celkom	2 100
Výdavky celkom	-2 567	Výdavky celkom	-2 195
Prebytok	168	Schodok	-95

- ▶ Prediskutovať jednotlivé nákladové položky
 - **Náklady na bývanie** – aké položky sa pod touto sumou môžu skrývať, prípadne vyhľadať obvyklú výšku/štatistický priemer za internet aj za elektrinu, vodu, poplatkov za rozhlas a i.
 - **Ďalšie, často vysoké nákladové položky v rodinnom rozpočte** – jedlo, drogéria, lieky,
 - **Čo sú nečakané výdavky** – oprava auta, spotrebičov, doplatok za vodu/elektrinu a i.
- ▶ Aké máme nákladové položky a ako by sme ich rozdelili?
 - **Povinné výdavky** = nájom, elektrina, plyn, voda, splátky pôžičiek (napr. hypotéka), dane a poplatky. K povinným výdavkom patria tie, ktoré vyplývajú zo zmlúv. Pri ich nedodržaní by nasledoval nejaký postih (pokuta, sankcie, právny postih, strata bývania, exekúcie).
 - **Nutné/nevyhnutné výdavky** = jedlo, drogéria, lieky, doprava, telefón, oblečenie, sporenie (tvorenie rezerv)
 - **Ostatné výdavky** = zbytočnosti, nedôležité veci, ktoré nutne nepotrebujeme (sladkosti, luxusné oblečenie, posledný model mobilu, drahá dovolenka, a i.)
- ▶ Aká vysoká je **minimálna dôstojná mzda** podľa ekonomických expertov v ČR? Aký minimálny mesačný príjem v čistom by mal mať jeden dospelý človek s dieťaťom? Študenti odhadujú nákladové položky, pozri ďalej. Výsledok je možné porovnať tu – www.dustojnamzda.cz
 - Bývanie – nájomný byt vrátane služieb a energií
 - Oblečenie a obuv
 - Doprava – cestovanie do školy, do práce, na krúžky a pod.
 - Internet, televízia a prevádzka mobilného telefónu
 - Vzdelávanie, voľnočasové aktivity a tuzemská dovolenka
 - Hygienické potreby a náklady spojené so zdravím
 - Poistene
 - Sporenie
 - **CELKOM**

Pozn.: Slovensko nemá prepočet minimálnej dôstojnej mzdy, iba minimálnej mzdy – <https://mojplat.sk/platy-na-slovensku/minimalna-mzda>

Kde a ako ušetriť

Diskusia o možnostiach, kde sa dá najviac ušetriť napríklad za jedlo, drogériu, oblečenie, dovolenku, elektrinu, vodu a i. Študenti môžu pracovať v skupinách po štyroch. Cieľom je nájsť minimálne 10 tipov a odporúčaní, kde sa dá šetriť a ako. Následne sa o výsledky podelia, zapisujú ich na tabuľu.

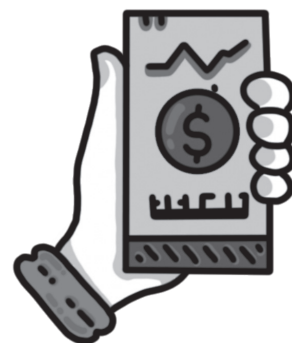
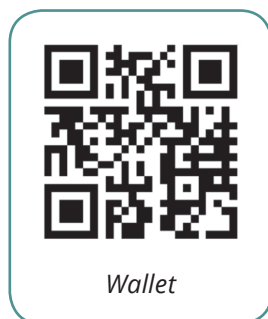
- ▶ Ako konkrétne ušetriť na jedle/potravinách?
 - Obmedziť stravovanie v reštauráciách a rýchlych občerstveniach – variť doma.
 - Používať nákupný zoznam.
 - Chodiť nakupovať až vo chvíli nutnej potreby, a nielen pre radosť alebo preto, že máme „žravú náladu“.
 - Nenakupovať hladný.
 - Dohodnúť sa s viacerými rodinami a robiť nákupy väčších balení, ktoré si rozdelíte.
 - Využívať množstvomé zľavy a akcie na jednotlivý tovar.

Ako efektívne hospodáriť

Úvaha študentov, ako udržať penzie pod kontrolou, **ako hospodáriť**, aby bol rozpočet v prebytku. Majú študenti nejakú skúsenosť s hospodárením či už vlastnú alebo z rodiny? Študenti môžu tému najprv prediskutovať v tímoch, následne si vymieňajú skúsenosti.

- ▶ **Viesť domáce účtovníctvo** = zapisovať si všetky výdavky aj tie ostatné, aby sme zistili, za čo míňame a či je priestor niektoré výdavky obmedziť.
- ▶ Metódy/aplikácia na vedenie domáceho účtovníctva:
 - Banky v rámci svojich aplikácií či internetového bankovníctva k bežnému účtu ponúkajú možnosť radenia výdavkov do stanovených položiek.
 - Mobilné aplikácie na správu rodinného rozpočtu napr.:
 - Spendee – www.spendee.com
 - Wallet – www.budgetbakers.com
 - eBločky.sk – www.eblocky.sk
 - a i.
 - Zápisník v mobile či Exceli

Realita príjmu

Deťom od pätnásť rokov je možné zadať úlohu „**realita príjmu**“. Študenti majú nájsť kalkulačku príjmov na internete.

- ▶ Cieľom je zistiť, aký je čistý príjem z priemernej mesačnej hrubej mzdy vo výške 1295 €. Čo nájdeme na výplatnej páske? Čo sa od príjmu odpočíta – sociálne a zdravotné poistenie, daň z príjmu atď.
 - www.platy.sk/vypocet-mzdy
 - www.peniaze.sk/mzda-a-zamestnanie/mzdova-kalkulacka
 - <https://www.danovecentrum.sk/kalkulacky/vypocet-cistej-mzdy-od-1-1-2023-do-31-12-2023.htm>

Hrubá mzda 2023	1 500 €
Odvody spolu (13,4 %):	-201
- z toho sociálne poistenie (9,4 %)	141
- z toho zdravotné poistenie (4 %)	60
Daň (19 %)	-247
Nezdaniteľná časť	???
Čistá mzda 2023	1 052,19 €